

УДК 82.091:821.161.2(092)

DOI 10.31654/2520-69-66-2022-21f-107-113-127

Бойко Н. І.

доктор філологічних наук, професор кафедри української мови, методики її навчання та перекладу Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Бойко Т. В.

аспірантка кафедри української мови, методики її навчання та перекладу Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

До проблеми академічного видання творів В. Винниченка: компаративний аналіз видань оповідання «Краса і сила»

У статті порушено проблему встановлення основного авторського тексту як одного з найголовніших складників у підготовці та створенні академічного видання. На матеріалі кількох редакцій оповідання В. Винниченка «Краса і сила» здійснено спробу визначити відмінні риси правописних норм та лексико-семантичних уживань, образних параметрів художнього твору автора.

Виявлено декілька різновидів трансформацій, які позначені на різнорівневих мовних нормах, їхніх замінах, якісних та кількісних вимірах особливостей художнього тексту: зміни в орфографії слів (139 випадків), заміну лексичних одиниць (249), зміни форми слів (160), додавання нових слів (84), вилучення лексем (9), трансформування прямої мови персонажів твору (157), модифікації структурних побудов речень (30), зміни в пунктуації (231), а також технічні недоліки (14).

Ключові слова: академічне видання, Володимир Винниченко, видавництво «Рух», видавництво «Дніпро», основний авторський текст, компаративний аналіз, редагування, модифікації текстів автора.

Творча спадщина талановитих письменників завжди викликає великий науковий інтерес у дослідників різних галузей науки – літературознавців, мовознавців, мистецтвознавців, істориків, філософів, культурологів, етнологів та ін. Комплексне дослідження творчого доробку автора передбачає різнобічний аналіз його ідіостилю, репрезентованого низкою художніх, публіцистичних та епістолярних текстів, творів образотворчого мистецтва, філософських трактатів, щоденників, мемуарів, записників тощо. Досить часто таке докладне вивчення творчої спадщини триває не один десяток, а то й сотень років, існує декілька редакцій творів та різна варіація томів у залежності від часу появи та до моменту подальшого редагування.

Сучасна видавнича практика засвідчує порівняно небагато академічних збірок творів представників класичної української літератури, із-поміж яких: Михайло Коцюбинський. Твори в семи томах (1973–1975), Іван Франко. Повне академічне зібрання творів у п'ятдесяти томах (1976–1986), Тарас Шевченко. Повне зібрання творів у дванадцяти томах (2003), Сковорода Григорій. Повна академічна збірка творів (2011), Леся Українка. Повне академічне зібрання творів у 14 томах (2021) та ін. Проте ще багато залишається майстрів художнього слова, чий творчий доробок потребує свого упорядника, редактора та видавця. Одним із таких представників є Володимир Винниченко, художні тексти якого неодноразово публікували як за життя автора, так і після його смерті. Попри численні публікації творів В. Винниченка, які охоплюють драматичні, малі та великі прозові твори, досі ще немає видання, яке б відповідало вимогам академічного зібрання.

Проблема дослідження основного авторського тексту існує вже давно і є предметом вивчення текстології. За останні два десятиріччя з'явилось чимало праць, пов'язаних із текстологічними проблемами художньої спадщини видатних українських письменників та композиторів [Масляничук, 2003; Гончарук, 2007; Неживий, 2010; Зінчук, 2010; Кулик, 2018; Подоляка, 2020 та ін.], у яких розглянуто основні теоретичні поняття на матеріалі творчих доробків різних авторів.

Найчастіше філологи послуговуються терміном «основний авторський текст» під час дослідження та укладання творів письменників. У процесі аналізу фактичного матеріалу ми натрапили ще й на термін «канонічний текст», який означає достовірний авторський текст у його останній редакції, загальноприйнятий для всіх видань цього твору на певному етапі вивчення джерел тексту. Проте не всі дослідники поділяють думку щодо існування синонімічних варіантів аналізованого терміна. Так, О. Неживий зазначає, що термін «*канонічний текст*» для сучасної текстології неприйнятний, головню через приналежність до богословської текстології, яка заперечує існування різних варіантів і редакцій тексту» [2010, с. 69]. Дійсно, зазвичай цей термін застосовують під час вивчення сакральних, біблійних текстів, редагування яких неприпустиме з етичних міркувань. Та все ж не можемо повністю погодитися з таким запереченням, оскільки сутність терміна полягає в тому, щоб дотримуватися усталених норм і не давати можливості здійснювати редагування тексту згідно з панівною цензурою. Уважаємо за необхідне не вилучати з наукового обігу термін «канонічний текст», а використовувати його у випадках,

коли втручання та видозміни в авторському тексті можуть нашкодити пам'ятці словесного мистецтва.

Серед проблемних питань укладання академічних зібрань вирізняють поліваріантність прижиттєвих публікацій твору. Дослідник творчості Панаса Мирного М. Гончарук стверджує, що для встановлення основного тексту «брали тільки кінцевий результат роботи письменника над твором, зафіксований в останньому прижиттєвому виданні або в останньому за часом автографі незалежно від того, наскільки відповідав цей останній текст творчій волі автора» [2007, с. 61]. Водночас науковець наголошує, що за період радянського часу редактори часто не зважали на останню авторську волю й під гнітом цензури нав'язували думку про можливу реалізацію змін у текстах творів.

Важливим кроком у процесі створення академічної збірки є аналіз попередніх видань як прижиттєвих, так і посмертних, хоч основний акцент, звичайно, роблять саме на тих редакціях творів, де автор самостійно вносив правки до тексту. Показовими є наукові розвідки, які здійснені з опертям на архівні документи та листування автора з видавництвом. Із-поміж таких праць варто відзначити статтю Н. Подоляки, яка проаналізувала період співпраці В. Винниченка з харківським кооперативним видавництвом «Рух» у 20–30-их роках ХХ ст. Дослідниця встановила, що до моменту з'ясування між автором та видавництвом договірних умов у світ вийшло 9 томів повного зібрання творів В. Винниченка [2020, с. 83].

Фундаментальною, у контексті цього дослідження, вважаємо працю Т. Маслянчук «Проза Володимира Винниченка: проблеми текстології», у якій ґрунтовно досліджено історію кооперативних зв'язків В. Винниченка з видавництвом «Рух». Учена виявила, що, окрім відомих сучасному читачеві 23-х томів, було заплановано опублікувати ще 12-ти томне видання, яке за своїми обсягами повинно було охопити матеріал попереднього видання. Основною відмінністю цього видання було те, що В. Винниченко сам робив виправлення в текстах своїх художніх творів. Як зазначає дослідниця, «праця над текстами полягала у скороченні розлогих описів, заміні окремих текстових фрагментів стислішими і виразнішими стилістично-смісловими конструкціями, ощадливішому використанні зображально-виражальних засобів (наприклад, традиційних тропів, привнесених у твір з народнопісенної творчості), усуненні другорядних деталей тощо» [2003, с. 7]. Проте стосунки між В. Винниченком та радянською владою погіршилися, і, на жаль, згодом не судилося здійснитися

планам щодо 12-ти томного видання, а пізніше й узагалі було вилучено та заборонено всі раніше опубліковані томи письменника.

Мета запропонованої розвідки – здійснити порівняльний аналіз текстів В. Винниченка «Краса і сила» за редакціями кооперативного видання «Рух» 1930 року та видавництва художньої літератури «Дніпро» 1989 року. Досягнення цієї мети передбачає виконання таких завдань: окреслити відмінні риси цих видань на орфографічному, лексико-семантичному та графічному мовних рівнях; з'ясувати правописні тогочасні норми, зважаючи на чинні в період написання творів редакції українського правопису; створити на основі здійснених зіставних спостережень коментарі, сподіваємося корисні, для майбутніх укладачів академічного зібрання творів В. Винниченка.

Вивчення особливостей правописної норми та лексико-семантичних реалізацій словникового складу оповідання В. Винниченка «Краса і сила», яке за останні сто років нараховує кілька варіантів одного й того ж художнього тексту, базується на засадах зіставного методу, контекстуального аналізу та методу кількісних підрахунків. Сучасні технічні можливості дозволяють здійснити аналіз текстів за допомогою комп'ютерних програм Microsoft Word та Microsoft Excel, які мають багато додаткових функцій (Compare Documents) для оброблення текстів. Матеріалом дослідження слугували різні видання оповідання «Краса і сила», а саме опубліковані тексти твору в 1902, 1906, 1915, 1926, 1930, 1989 роках. Основу складає видання 1930 року, оскільки воно належить до останнього зразка, який автор міг редагувати особисто, та видання 1989 року – наймасовіше з посмертних видань, у якому навіть було анонсовано багатотомне зібрання творів В. Винниченка. Інші видання (1902, 1906, 1915, 1926 pp.) дають матеріал для вирішення «дискусійних» питань та аналізу авторських виправлень тексту оповідання в період від 1902 до 1930 року.

Літературна творчість В. Винниченка розпочалася з оповідання «Сила і краса», яке вперше було опубліковано в журналі «Київська старина» у 1902 році. Характерними особливостями цього видання є: по-перше, заголовок твору, який постає перед читачами в зворотному порядку (у порівнянні з наступними редакціями); по-друге, текст надрукований українською мовою, але з використанням російської абетки – «єрижний» правопис, оскільки на той час ще діяла заборона на українську графічну систему. Варто зазначити, що в наступному виданні 1906 року повністю відтворено першотвір, проте змінено заголовки, а також укладачі послуговуються вже українською абеткою,

використання якої стало можливе після втрати чинності Емського указу 17 жовтня 1905 року.

Цікавим виданням, у контексті цього дослідження, постала редакція твору «Сила і краса» 1915 року, яка була здійснена накладом руської книгарні в місті Вінніпег. На жаль, неможливо встановити, хто саме виконував редакторські функції, проте правопис цього видання заслуговує на увагу. Текст твору опубліковано на основі фонетичного правопису лексикографа Євгена Желехівського. Правописну систему Є. Желехівського активно застосовували на території західної України наприкінці XIX – 20-х років XX ст., тому можна припустити, що укладачем міг бути хтось з українських емігрантів.

Наведемо невеликий фрагмент із цього твору, щоб проілюструвати правописні особливості «желехівки»: *Деколи пройде закутаний в сірій балахон урядник із лошам по заду, зжене горобців, що купали ся в мякому, гарячому поросі на шляху, проплентаєть ся Жид на біді, пробіжить який небудь Сірко з репяхами в хвості ...* [Краса і сила, 1915, с. 3]. Одним із маркерів є написання літери *ї* замість старих *ѣ* та *е* після м'яких зубних приголосних «*сірій*» < «*сірій*», «*горобців*» < «*горобців*», «*поросі*» < «*поросі*», «*біді*» < «*біді*», «*хвості*» < «*хвості*». Зафіксовано також роздільне написання постфікса-*ся* з дієслівними формами. Відсутній апостроф на письмі у словах, де губні приголосні стоять поруч з так званими йотованими (я, ю, є): «*мякому*» < «*м'якому*», «*репяхами*» < «*реп'яхами*».

Безперечно, перші редакції оповідання «Краса і сила» є важливим здобутком для української словесності, проте здійснити детальний аналіз цього матеріалу ми не можемо, оскільки на той час ще не було сформовано «чітких офіційно затверджених та обов'язкових для всіх правил орфографії» [2004, с. 14]. Процес становлення українського правопису почався саме в період відновлення української державності, який припадає на початок XX ст. До роботи над створенням українського правопису було залучено чимало вчених, серед яких І. Огієнко, А. Кримський, Є. Тимченко, Г. Голоскевич, О. Курило, С. Смаль-Стоцький та ін. Результатом кропіткої праці мовознавців стали опубліковані дві редакції «Найголовніших правил українського правопису» 1918 та 1921 років А. Кримського, «Український правопис (Проект)» 1926 року, власне перше видання «Українського правопису» та «Правописний словник» Г. Голоскевича, які побачили світ у 1929 році.

У 20-х роках XX ст. видавництво «Рух» здійснило кілька видань деяких томів В. Винниченка, і зараз читач може ознайомитися з

першим (1926 р.) та третім (1930 р.) виданнями першого тому. На жаль, друге видання не вдалося знайти, але можна припустити, що воно було опубліковане в один із проміжних років. У цьому дослідженні послуговуємося для аналізу саме третім виданням, оскільки є висока ймовірність того, що В. Винниченко особисто мав можливість його редагувати, робити виправлення в тексті, у різних його варіантах, а отже, це може бути основний авторський текст.

Заборона видання й використання творів письменника, яка тривала більш ніж п'ятдесят років, і поява ще в радянський час збірки «Краса і сила» ознаменували повернення до джерел української літератури, до творчого доробку В. Винниченка. Однак у зібрання творів 1989 року укладач та редактори внесли суттєві зміни в порівнянні з виданням 1930 року. Звичайно, за такий значний проміжок часу відбулося чимало змін у суспільстві, які безпосередньо вплинули на мовну ситуацію в країні, але водночас таке втручання в авторський текст вважаємо некоректним.

Під час зіставного аналізу було виявлено декілька різновидів трансформацій, які позначені на різнорівневих мовних нормах, їхніх замінах, якісних та кількісних вимірах особливостей художнього тексту. Із-поміж них виявлено: зміни в орфографії слів (139 випадків), заміну лексичних одиниць (249), зміни форми слів (160), додавання нових слів (84), вилучення лексем (9), трансформування прямої мови персонажів твору (157), втручання в структуру речень (30), зміни в пунктуації (231), а також технічні недогляди (14).

Орфографічні норми аналізованих текстів відрізняються, оскільки видавництва послуговувалися різними системами загальноприйнятих правил української мови. Видавництво «Рух» послуговувалося «харківським» правописом, який був затверджений у 1928 році, а видавництво художньої літератури «Дніпро» використало правописні норми (правила) 1960 року. Розгляньмо приклади орфографічних розбіжностей на матеріалі згадуваних двох текстів оповідання: *О! / ви! – наче **тількищо** побачивши, трохи згодом промовив Андрій, – не стерегувались?* [1930, с. 37]. Порівняймо з іншим варіантом: *О! / ви! – наче **тільки що** побачивши, трохи згодом промовив Андрій. – Не стерегувались?* [1989, с. 44]. У правописному словнику Г. Голоскевича знаходимо, що використаний прислівник пишеться разом [Правописний словник, 1962, с. 397], натомість в Українському правописі 1960 року, у дужках, як виняток, зазначено, що прислівник у сполученні з часткою пишеться окремо [1960, с. 39–40]. Загалом в оповіданні такий прислівник трапляється двічі.

Варто зазначити, що у 20-х – початку 30-х років минулого століття прислівники, у складі яких наявні частки, писали переважно разом, а вже в пізніших редакціях Українського правопису відбулися зміни. Так, прислівник місця *де-небудь* за редакцією видавництва «Рух» та в правописному словнику було рекомендовано писати разом [1962, с. 94], однак в Українському правописі тих років узагалі відсутні будь-які правила про самостійну незмінну частину мови, так само як і про службові частини мови. А ось у правописі 1960 року вже наявні відповідні відомості про прислівник і правила написання, за якими складні прислівники, компонентами яких постали словотворчі частки, пишуться з дефісом [1960, с. 44]. В оповіданні автор неодноразово вживає аналізовану лексичну одиницю: *Ану вас к чорту! Ти краще знаєш що? – знову змінила вона [Мотря] тон, – заховай мене де-небудь. Йй – богу! Ато він [Андрій] зараз прийде сюди й побачить... Заховай, Ільку!..* [1930, с. 11] Порівняймо з пізнішим виданням: *Ану вас к чорту! Ти, краще, знаєш що? – зразу змінила вона тон. – Заховай мене де-небудь, йй – богу! А то зараз прийде сюди й побачить... Заховай, Ільку!..* [1989, с. 24]. У наведених фрагментах тексту можна простежити ще кілька трансформацій, які впливають на зміст репліки персонажа та відображають його психологічний стан. Окрім орфографічних змін, в авторській ремарці наявна також заміна лексеми, яка не тільки переінакшує семантичний план, але й настрої персонажа. Якщо в першому випадку лексема **«знову»** характеризує мінливість та непостійність емоційних виявів, то в другому лексема **«зразу»** слугує вербалізатором яскравої експресії висловлення.

Розбіжності в написанні слів зафіксовані також у випадках консонантних поєднань: *Мотря зідхнула, одкинула голову, подумала і, палко обнявши, стала цілувати в губи, в очі, щоку, найлюбіше місце над чорним, м'яким вусом* [1930, с. 47]. Порівняймо з іншою редакцією твору: *Мотря зітхнула, одкинула голову, подумала і, палко обнявши, стала цілувать у губи, в очі, щоку, найлюбіше місце над чорним м'яким вусом* [1989, с. 52]. Звернення до правописних кодексів різних років дозволяє вмотивувати наявність фонетичних змін та офіційне фіксування й пояснення їх. Так, у правописі 1929 року знаходимо правило, за яким дзвінкі приголосні перед глухими зберігають свою гучність, що фіксується на письмі. Із-поміж запропонованих прикладів наявна й аналізована лексема [1929, с. 18]. Проте в Правописі 1960 року це слово не входить до переліку, його не охоплює згадуване правило, автори уналежнили його до розряду винятків [1960, с. 24]. Варто відзначити, що аналізована лексема у творі вжита в

кількох дієслівних формах: у формі дієприслівника *зітхнувши* (трапляється 3 рази), у формі минулого часу *зітхнув* (2), *зітхнула* (4), теперішнього часу *зітха* (1) та майбутнього часу *зітхне* (2). Вона постала внаслідок історичних асимілятивних змін, які лише фрагментарно представлені й зафіксовані в сучасній українській літературній мові, у її орфоепічних нормах, закріплених орфографією.

Відмінні риси в орфографії простежено також у написанні низки інших слів: *Хм... А ти [Ілько] женись, то раз-у-раз хороші будуть, – тихо кинула Мотря і вдумливо подивилась на нього* [1930, с. 14]. Порівняймо з редакцією видавництва «Дніпро»: *Хм... А ти женись, то раз у раз хороші будуть, – тихо кинула Мотря і вдумливо подивилась на його* [1989, с. 27]. У правописі, затвердженому М. Скрипником, не дають пояснень, чому слова такого зразка пишуться з дефісом [1929, с. 85], натомість у правописі, затвердженому Академією наук УРСР, зазначено, що «окремо пишуться словосполучення, що мають значення прислівників і складаються з двох іменників з одним або двома прийменниками» [1960, с. 38]. Загалом в оповіданні частотність функціонування аналізованого словосполучення, що має значення прислівника, невелика – 8 разів.

Обидві редакції твору репрезентують виразні приклади розбіжностей у написанні словосполучень разом та з дефісом: *Жовторябий, нічого не гадаючи, повернувся хвостом до краю і став чепуриться* [1930, с. 62–63]. Порівняймо з іншим варіантом: *Жовто-рябий, нічого не гадаючи, повернувся хвостом до краю і став чепуриться* [1989, с. 65]. Орфографічні відмінності полягають у тому, що у правописному кодексі 1929 року зафіксовано правило: «коли складене слово вимовляється з одним наголосом, то це вказує на тісний зв'язок частин, і писати таке слово слід укупі» [1929, с. 85]. А от у правописі 1960 року наявні правила, які конкретизують кожен із випадків застосування в мові, за одним із яких через дефіс пишуться «утворені з двох основ складні прикметники, що означають відтінки кольорів» [1960, с. 43–44]. У творі аналізована лексема зафіксована в трьох контекстах.

Модифікації авторського тексту простежено також і на лексико-семантичному рівні. Так, дослідники ідіолекту митця помітили «надавання переваги одним стилістично маркованим пластам лексики над іншими», що виявляється не лише на аналізові частотності їхнього використання, а й «належить до особливостей як ідіолекту, так й ідіостилію В. Винниченка», оскільки лексичний склад його творів позначений «вербальною незаангажованістю, вільністю в доборі та

використанні всього лексичного багатства (від високих – до низьких лексичних елементів), помітним багатством розмовної лексики, що знайшла відображення в мовленні соціально різнотипних персонажів [селян, робітників, революціонерів, військових, інтелігенції, студентів тощо)] [Бойко, Коткова, 2017, с. 49–50].

Сам автор так умотивовував лексико-семантичну незаангажованість своєї мовотворчості: «Річ не в моїй недбалості, а в моїй щирості. Я дбав не за літературну чистоту мови, а за життєву правдивість її... Я волів уживати ті форми, які вживались народом у живому житті... Я хотів малювати життя, а не кабінети... [2003, с. 66].

Під час компаративного аналізу було виявлено, що в обох виданнях оповідання «Краса і сила» вжито низку відмінних лексичних одиниць, які змінюють семантичні параметри художнього тексту. Розгляньмо приклади таких заміन: *То була краса, що **вихохується** тільки на Україні, але не така, як малюють деякі з наших письменників* [1930, с. 10]. Порівняймо з іншим варіантом: *То була краса, що **виховується** тільки на Україні, але не така, як малюють деякі з наших письменників* [1989, с. 23]. В аналізованому фрагменті хоч і замінено тільки одне дієслово на інше, однак така заміна впливає на художню цінність твору та на формування образного світу, художнє світорозуміння читача. Безперечно, художньо довершенішим є перший варіант, оскільки лексема «вихохати» має багатший семантичний план, надає додаткових значенневих відтінків актуалізованому в контексті концепту – дівоча краса. Дієслово «виховувати» у порівнянні з першим постає стилістично нейтральним, дещо зневиразнює емоційно-оцінне, експресивне наповнення контексту.

Зниження художньої виразності та образності неодноразово простежуємо в збірці 1989 року. Ці зміни насамперед пов'язані з не зовсім вдало дібраними відповідниками, наприклад: *Кров виразною червоною **стьождкою** полилась з розпоротого живота, полилась по колінах, по чоботях і стала всмоктуватись в білий, сухий пісок* [1930, с. 65]. Порівняймо з іншою редакцією твору: *Кров виразною червоною **стеждкою** полилась із розпоротого живота, полилась по колінах, по чоботях і стала всмоктуватись в білий, сухий пісок* [1989, с. 66]. Зауважимо, що лексична заміна помітно знижує асоціативно-образне сприйняття трагедії, звужує емотивно-оцінний потенціал лексеми, зневиразнює її семантичний потенціал, наявний у першому варіанті.

Під час дослідження було виявлено втручання в авторський текст, його модифікації, пов'язані з політичними настроями певного

історичного періоду. Так, у виданні 1930 року лексема «жид» та похідні замінені словом «єврей» та його похідними. За часів Російської імперії євреї, які були без вищої освіти, дискримінувалися, мали межу осілості та образливе прізвисько – жид. Автор у виданні 1930 року образливе для цілого народу слово «жид» замінив на стилістично нейтральне слово «єврей», що нейтрально називає національність, без її образи її представників. Цю заміну письменник зробив у всіх творах тому. У 1989 році в редакції збірки текстів В. Винниченка вирішили чомусь повернутися до лайливо-несхвальної семантики лексеми «жид»: *Тільки ж **умішається** де євреї, або циган, там спокій цей змінюється на крик, на галас, сварку, іноді й на бійку* [1930, с. 30]. Порівняймо з пізнішим виданням: *Тільки ж **вмішається** де жид або циган, там спокій сей змінюється на крик, на гвалт, сварку, іноді й на бійку* [1989, с. 39]. До цієї ж групи політично зумовлених й аксіологічно мотивованих модифікацій тексту належать зміни в написанні релігійних термінів («Бог», «Господь» та ін.), які у виданнях 1902, 1906, 1915 років зафіксовані як власні назви, написані з великої літери, а в радянських виданнях 1926 та 1930 років уже – з малої літери.

Трансформації в оповіданні торкнулися й стилістичних особливостей лексичних одиниць. Упорядники збірки прозових творів «Краса і сила» вирішили усунути деякі згрубілі, просторічні форми слів та росіянізми, які характерні для розмовного стилю й активно функціонують у художньому творі, зокрема в мові персонажів: *Ах, **какіі** ви стали скупіі! – докірливо хитає головою молодий єврейчик засмаленій, товстопикій дівці, що роздивлялась на червону з зеленими квітками хустку* [1930, с. 26] Порівняймо з іншим варіантом: *Ах, **какіі** ви стали скупіі! – докірливо хитає головою молодий жидок засмаленій, товстолицій дівці, що роздивлялась на червону з зеленими квітками хустку* [1989, с. 36]. У першому варіанті згрубіла розмовно-побутова лексема «товстолика» слугує експресивно-оцінним виразником портретної характеристики з домінуванням негативних семантичних планів. У другому ж фрагменті використано стилістично нейтральну лексичну одиницю, яка не містить конотативного компонента значення.

Досить часто трапляється заміна лексичних одиниць, ужитих у прямій мові персонажів. Соціальне середовище та рівень освіти персонажів твору зумовлює їх спілкування без дотримання норм літературної мови, наприклад: *Ось тепер Андрієві **обіщає** [Ілько] **помогти**, а зо мною сидиш, бо я [Мотря] **вговорила*** [1930, с. 46].

Порівняймо з редакцією видавництва «Дніпро»: *Ось тепер Андрієві обіцяв допомогти, а зо мною сидиш, бо я уговорила* [1989, с. 51]. Цілком логічно та природно в живому мовленні нижчих верств населення простежувати елементи кількох мов (суржик), оскільки письменник намагався реалістично передати тогочасний рівень культури мови серед різних верств тогочасного суспільства. Водночас зазначимо, що в умовах реалій сьогодення (наявності нової редакції «Українського правопису» 2019 року та подій російсько-української війни, розв'язаної агресором), як ніколи, актуально звучить заклик В. Винниченка: «Уживаємо нових форм, уникаємо москалізмів і дбаємо за чистоту мови» [2003, с. 66].

Отже, творчий доробок Володимира Винниченка й донині є недостатньо вивченим як в аспекті літературознавства, так і мовознавства, тому проблема академічного видання праць автора залишається актуальною. Підготовка та створення академічного видання творів видатного письменника потребує не тільки збирання й хронологічного фіксування всіх результатів інтелектуальної та творчої діяльності письменника, ретельного вивчення редакцій кожного твору, а й з'ясування всіх орфографічних, лексико-семантичних, стилістичних, структурно-синтаксичних особливостей основного авторського тексту, а також створення сучасних наукових коментарів до нього. Для досягнення поставленої мети головним завданням перед майбутніми укладачами залишається встановлення основного авторського тексту, реалізація якого неможлива без аналізу всіх прижиттєвих та посмертних видань творів майстра художнього слова. Створення основного (канонічного) тексту оповідання «Краса і сила» передбачає усунення друкарських помилок, технічних недоглядів попередніх видань та використання єдиних лексичних одиниць без їх синонімічних варіантів.

Перспективу дослідження вбачаємо в компаративному аналізі структурно-синтаксичних та функційно-стилістичних модифікацій мовних одиниць у двох виданнях оповідання.

Література

1. Бойко Н. І., Коткова Л. І. Експресивний потенціал ідіолекту Володимира Винниченка: лексичні та фразеологічні складники : монографія. Ніжин: Вид-во НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 284 с.
2. Винниченко В. К. Сыла и краса. *Киевская старина*. 1902. № 7–8. С. 227–281. URL: https://shron3.chtyvo.org.ua/Vynnychenko/Sla_y_krasa.pdf
3. Винниченко В. К. Краса і сила та інші оповідання. Київ: Вік, 1906. 411 с. URL: https://shron2.chtyvo.org.ua/Vynnychenko/Krasa_i_syla_ta_inshi_opovidannia.pdf

4. Винниченко В. К. Сила і краса. Повість. Вінніпег: Наклад руської книгарні. 1915. 64 с. URL: <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/19700/file.pdf>

5. Винниченко В. К. Твори. Оповідання: 1-ше вид., Т. 1. Київ: Рух, 1926. 223 с. URL: <https://elib.nlu.org.ua/view.html?id=8948>

6. Винниченко В. К. Твори. Оповідання: 3-тє вид., Т. 1. Київ: Рух, 1930. 404 с. URL: <https://elib.nlu.org.ua/view.html?&id=9060>

7. Винниченко В. К. Краса і сила : повісті та оповідання / Володимир Винниченко : [упоряд., авт. прим. П. М. Федченко] Київ: Дніпро, 1989. 752 с

8. Голоскевич Г. К. Правописний словник: близько 40 000 слів. Вид. 9-те. Нью-Йорк: Книгоспілка, 1962. 451 с. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z211ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=ukr0001280

9. Гончарук М. Проблеми основного тексту прозових творів Панаса Мирного 1870-х років. *Спадщина: Літературне джерелознавство. Текстологія*. 2007 № 3, С. 57–94. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/31951>

10. Зінчук Л. Про деякі прорахунки в основному тексті та коментарях останнього академічного видання творів Шевченка. *Слово і час*. 2010. № 5, С. 23–27. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/142033/05-Zinchuk.pdf?sequence=1>

11. Кулик В. В. Микола Леонтович: проблеми академічного видання творчої спадщини. *Науковий вісник Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського*. 2018. № 121 С. 72–84. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvnmau_2018_121_8

12. Маслянчук Т. В. Проза В. Винниченка: проблеми текстології: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.01.09. Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, Київ, 2003. 22 с.

13. Маслянчук Т. В. До проблеми творчої авторської волі в ранніх прозових творах Винниченка. *Винниченкознавчі зошити*. Вип. 1. Ніжин: НДПУ ім. М. Гоголя, 2003. С. 131–143.

14. Маслянчук Т. В. Проза Володимира Винниченка: проблеми текстології. Інститут літератури Т. Г. Шевченка НАН України. Київ: СтилоС, 2008. 184 с.

15. Неживий О. Від основного авторського тексту до академічного видання. *Слово і час*. 2010. № 12, С. 68–76. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/142959/10-Nezhyvy.pdf?sequence=1>

16. Історія українського правопису XVI–XX століття: хрестоматія. НАН України Ін-т укр. мови; упоряд. Німчук В. В., Пуряева Н. В. Київ: Наукова думка, 2004. 581 с. URL: <http://history.org.ua/LiberUA/966-00-0261-0/966-00-0261-0.pdf>

17. Подоляка Н. С. Видання творів Володимира Винниченка харківським кооперативним видавництвом «Рух». *Образ*. Вип. 1 (33), 2020. С. 80–

87. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/79801/1/Podolyaka_Obraz_1_2020.pdf

18. Український правопис. Вид. 1-ше. Київ: Держ. Вид-во України. 1929. 103 с.

19. Український правопис. Видання друге, виправлене і доповнене. Видавництво Академії Наук Української РСР. Київ. 1960. 272 с.

References

1. Boiko N., Kotkova L. (2017) Ekspresyvnyi potentsial idiolektu Volodymyra Vynnychenka: leksychni ta frazeolohichni skladnyky [Expressive potential of Volodymyr Vynnychenko's idiolect: lexical and phraseological components]: monohrafiia. Nizhyn: Vyd-vo NDU im. M. Hoholia. [in Ukrainian].

2. Vynnychenko, V. (1902). Syla y krasa [Strength and beauty]. Kyevskaia staryna [Kyiv antiquity], (7–8), 227–281. [in Ukrainian]. https://shron3.chtyvo.org.ua/Vynnychenko/Sla_y_krasa.pdf

3. Vynnychenko, V. (1906). Krasa y syla ta ynshi opovidannya [Beauty and strength and other stories]. Kyiv: Vik. [in Ukrainian]. https://shron2.chtyvo.org.ua/Vynnychenko/Krasa_i_syla_ta_inshi_opovidannia.pdf

4. Vynnychenko, V. (1915). Syla i krasa. Povist' [Strength and beauty. Story.]. Vinnipeh: Naklad rus'koyi knyarni. <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/19700/file.pdf> [in Ukrainian].

5. Vynnychenko, V. (1926). Tvory. Opovidannya [Writings. Story]. (1st ed., Vol. 1). Kyiv: Rukh. [in Ukrainian]. <https://elib.nlu.org.ua/view.html?id=8948>

6. Vynnychenko, V. (1930). Tvory. Opovidannya [Writings. Stories] (3rd ed., Vol. 1). Kyiv: Rukh. [in Ukrainian]. <https://elib.nlu.org.ua/view.html?id=9060>

7. Vynnychenko, V. (1989). Krasa i syla [Beauty and strength] (P. Fedchenko, Editor). Kyiv: Dnipro. [in Ukrainian].

8. Goloskevych, G. (1962). Pravopysnyy slovnyk [Spelling dictionary] (9th ed.). New York: Knyhospilka. [in Ukrainian]. http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=ukr0001280

9. Honcharuk, M. (2007). Problemy osnovnoho tekstu prozovnykh tvoriv Panasa Myrnoho 1870-kh rokiv [Problems of the main text of Panas Myrny's prose works of the 1870s]. Spadshchyna: Literaturne dzhereloznavstvo. Tekstolohiya [Heritage: Literary Source Studies. Textology]., 3, 57–94. [in Ukrainian]. <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/31951>

10. Zinchuk, L. (2010). Pro deyaki prorakhunky v osnovnomu teksti ta komentaryakh ostann'oho akademichnoho vydannya tvoriv Shevchenka [About some miscalculations in the main text and comments of the latest academic edition of Shevchenko's works]. Slovo i chas [Word and Time], (5), 23–27. [in Ukrainian]. <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/142033/05-Zinchuk.pdf?sequence=1>

11. Kulyk, V. (2018). Mykola Leontovych: problemy akademichnoho vydannya tvorchoyi spadshchyny [Mykola Leontovych: problems of academic publishing of creative heritage.]. *Naukovyy visnyk Natsional'noyi muzychnoyi akademiyi Ukrayiny imeni P. I. Chaykovs'koho* [Scientific Bulletin of the P. I. Tchaikovsky National Music Academy of Ukraine], (121), 72–84. [in Ukrainian]. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvnmau_2018_121_8

12. Maslyanchuk, T. (2003) Proza V. Vynnychenka: problemy tekstolohiyi [rose of V. Vinnichenko: problems of textology] (Abstract of the dissertation for the degree of Doctor of Philology. T. G. Shevchenko Institute of Literature, National Academy of Sciences of Ukraine). Kyiv. [in Ukrainian].

13. Maslyanchuk, T. (2003). Do problemy tvorchoyi avtors'koyi voli v rannikh prozovykh tvorakh Vynnychenka [To the problem of creative authorship in Vinnichenko's early prose works]. *Vynnychenkoznachchi zoshyty* [Vynnychenko research notebooks.], (1), 131–143. [in Ukrainian].

14. Maslyanchuk, T. (2008). Proza V. Vynnychenka: problemy tekstolohiyi [Prose of V. Vynnychenko: problems of textology]. Kyiv: Stylos. [in Ukrainian].

15. Nezhyvyy, O. (2010). Vid osnovnoho avtors'koho tekstu do akademichnoho vydannya [From the main author's text to an academic publication]. *Slovo i chas* [Word and Time], (12), 68–76. [in Ukrainian]. <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/142959/10-Nezhyvyy.pdf?sequence=1>

16. Nimchuk, V., & Puryayeva, N. (Eds.). (2004). *Istoriya ukrayins'koho pravopysu: XVI – XX stolittya. Khrestomatiya* [History of Ukrainian spelling: XVI–XX centuries. Reader]. Kyiv: Naukova dumka. [in Ukrainian]. <http://history.org.ua/LiberUA/966-00-0261-0/966-00-0261-0.pdf>

17. Podolyaka, N. (2020). Vydannya tvoriv Volodymyra Vynnychenka kharkivs'kym kooperatyvnym vydavnytstvom «Rukh» [Publication of Volodymyr Vynnychenko works by the Kharkiv cooperative publishing house «Rukh»]. *Obraz* [Image], (1), 80–87. [in Ukrainian]. https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/79801/1/Podolyaka_Obraz_1_2020.pdf

18. *Ukrayins'kyy pravopys* [Ukrainian spelling]. (1929). Kyiv.

19. *Ukrayins'kyy pravopys* [Ukrainian spelling]. (1960). Kyiv.

Boyko, N.I.

Doctor of Philological Sciences, professor Department of the Ukrainian language, methods of its teaching and translation Mykola Gogol Nizhyn State University

Boyko, T.V.

post-graduate student of the Department of Ukrainian Language, methods of its teaching and translation at Mykola Gogol Nizhyn State University

The Problem of Academic Edition of V. Vynnychenko's Works. Comparative Analysis of Editions of His Short Story «Beauty and Strength»

The paper raises the problem of establishing the main author's text as one of the most important components in the preparation and creation of an academic publication. Based on the material of several editions of V. Vynnychenko's story «Beauty and Strength», there

was made an attempt to determine the distinctive features of spelling norms and lexical-semantic usages, figurative parameters of the author's artistic work.

Several types of transformations have been identified, which are marked on different levels of language norms, their replacements, qualitative and quantitative dimensions of the features of the literary text: changes in the spelling of words (139 cases), replacement of lexical units (249), changes in the form of words (160), addition of new words (84), removal of tokens (9), transformation in the direct speech of the characters of the work (157), modifications of the structural constructions of sentences (30), changes in punctuation (231), and technical oversights (14).

Keywords: *academic edition, Volodymyr Vynnychenko, «Rukh» publishing house, «Dnipro» publishing house, main author's text, comparative analysis, editing, modifications of the author's texts.*